

NEPP JÓZSEF*

A titok szerepének és jelentőségének társadalmi és szakági megközelítése: az egyes titokfajták a magyar jogi szabályozásban

Bevezetés

Scientia potentia est – A tudás hatalom, tartja a mondás. A megszerzett tudás ugyanakkor csak abban az esetben jelent hatalmat és előnyt, ha csak bizonyos személynek vagy körnek áll rendelkezésére, hiszen ha mindenki számára ismert volna, akkor – természetesen az információ fajtájától függően – értéktelenné válna.

Számos példát és ellenpéldát említhetnénk, most egy-egy kiragadásával próbáljuk ezt érzékeltetni. Ha mindenki – vagy legalábbis emberek széles köre – tudná, hogy hol vannak a világ aranylelő helyei, vagy bármely egyéb okból könnyedén fellelhető lenne, netán elő lehetne állítani mesterséges úton, akkor annak értéke a legolcsóbban elérhető fémekével vetekedhetne, mindezzel egyidejűleg megszűnne a kedvelt befektetés célú nemesfémek versenyében a képzeletbeli dobogós helye.

Ellenpéldákat is hozhatunk erre, szinte mindenki számára rendelkezésre álló információkat, amelyek annak ellenére rendkívül értékes és nagy jelentőséggel bírnak, hogy mindenki számára ismertek. Gyakorlatilag mindenki tudja és többségében egyetértünk azzal, hogy a vitaminok megfelelő mennyiségben történő fogyasztása kedvező hatással van az élőlények számára. Ez az információ nem titok, hiszen széles körben ismert és elfogadott megállapítás, értékét és fontosságát viszont általánosságban nem szokás kétségbe vonni.

A titok fogalmának meghatározásai

A magyar nyelv értelmező szótára¹ több megközelítésből is rögzíti a titok fogalmát.

* Legfőbb Ügyészség.

1 *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Első kiadás: 1959–1962.

„1. Olyan tény, gondolat, szándék, amelyről csak kevesen tudnak, s amelynek más(ok) tudomására jutása v. juttatása bizonyos okokból nem kívánatos, ill. tilos. Állami, családi, gyógyási, kormányzati, orvosi, politikai titok; féltve őrzött, fontos, kényes, régi titok; → hétpecsétes titok; → hivatali titok; nyílt titok; a titok elárulása, megőrzése, megtartása; (irodalmi nyelvben) titok titka: nagyon nagy titok; a kettőnk titka; nem → áll vkiben v. vkit a titok; kipattan, kitudódik, napfényre v. napvilágra kerül a titok; beavat vkit a titokba, → bír vmely titkot; titkot → bíz vkire; → eltemeti a titkot, → kiássa a titkot vkiből; → megőrzi a titkot; → őrzi a titkot; → sírba viszi a titkot. → Szeretsz valóban,...! De mért hagyád a végső pillanatnak: |

Megfejtését e drága szent titoknak? (Petőfi Sándor) Titkok titkába hatottam. (Arany János) Az, amit itt ön közöl... Titok marad, teljes titok. Mintha kútba vetné. (Kosztolányi Dezső) || a. Titokban: rejtve, úgy, hogy más nem tud v. ne tudjon róla. Titokban találkozik vkivel: titokban tart vmit. Nagyon vigyázott, hogy az ügy titokban maradjon. → Bertalan úr... finoman vitatkozik vele... de titokban dühös. (Ambrus Zoltán) A városon kívül titokban találkoztunk. (Kosztolányi Dezső)

2. Csak kevés beavatottal v. senkivel sem közölt olyan ismeret, ill. eljárás, módszer, amellyel vmi készíthető, ill. eredményesen elvégezhető. Gyári, gyártási, szakmai, üzleti titok, az írás művészetének a titka. → El kell... mondanom a hírlapkiadásnak egész üzleti titkát. (Jókai Mór) || a. Vmely eredménynek, sikernek kevesek által ismert magyarázó oka. Sikerünk titka; a szövetkezet kitűnő működésének titka. || b. Általában vmely rejtélynek, találynak, jelképnek a jelentése, magyarázata. Sokáig kutatták a kis szobor titkát. Az elő-ázsiai ékírás titkát csak hosszas fáradozással sikerült megfejteni. → Hosszúra nyújtja élted isten, Álmodnak boldog titka ez. (Petőfi Sándor)

3. Olyan <kül. természeti jelenség>, amely az emberi ész számára egyelőre hozzáférhetetlen, ill. ilyennek látszik, s amely a megismerés elől még rejtve van, v. amelynek létezését észleljük ugyan, de belső mivoltát még nem ismerjük. Az egyéniség, az élet titka; a természet titkai. || a. Megfejtethetetlen, magyarázhatatlan rejtély. Halálának oka most már örök titok. Ha észrevesz, lehetséges, hogy meg fog szólítani. A többi aztán... a jövő titka. (Mikszáth Kálmán) Vagyok, mint minden ember: fenség, Észak-fok, titok, idegenség, Lidérces, messze fény. (Ady Endre) || b. (vallásügy) Az, ami a vallások tanítása szerint az ész számára fölfoghatatlan. Isten megtestesülésének titka, a váltság titka. Szentháromság titkát, magyar paraszt ravaszágát ki nem találhatod. (Vas Gereben)”.
A mai napig a magyar irodalom legkiemelkedőbb alakjainak tartott művészek és történelmi személyiségek többféle

megközelítésből. változatos szóhasználattal írták körül a titok fogalmát.

A titok egyházi életben is kiemelkedő fontosságát jelzi, hogy fogalmát például a Pálos Könyvtárban készült, Rác András és Pásztor Miklós munkájának köszönhetően az interneten is elérhető Magyar Katolikus Lexikon is több aspektusból közelíti a titok fogalmához.²

„titok: 1. tág értelemben minden, ami el van rejtve megismerő képességünk elől, s számunkra vagy természete szerint megismerhetetlen, vagy még nem találtuk meg a hozzá vezető utat. Szoros értelemben olyan létező, melyet csak kevesen ismerhetnek meg, mert éles elmét és elmélyült tanulmányozást igényel. Szorosabb értelemben ismeretanyag v. tudás, melyről csak egy zárt kör tud, a nyilvánosság nem. Legszorosabb értelemben egyetlen személy által tudott dolog, amit senkivel nem közöl. – 2. erkölcsi értelemben tudásanyag, amit mással nem szabad közölni (lat. secretum). Fajtái: a) természetes ~ (s. naturale), melynek megtartására a természetes erkölcsi törvény minden ígéret v. megállapodás nélkül kötelez; b) ígéreten alapuló ~ (s. promissum), melynek megtartására a ~t fogadó kötelezi magát; c) szerződéses ~ (s. comissum, rigorosum), mely azzal a feltétellel közöltetett, hogy fogadója szigorúan kötelezi magát a megtartására. Hallgatólagos formája a hivatali ~ (s. officiosum), mely különlegesen kötelezi a bírósági személyzetet (→titoktartás); legsúlyosabb formája a →gyónási titok. – A ~ meg nem tartása bűn az →igazmondás ellen. A ~ tárgytól függően súlyos bűn terhe alatt is kötelezhet, de akár a közjót, akár a személyes jót fenyegető veszedelem nagysága fölmenthet megtartása alól, kivéve a gyónási -ot. – 3. →misztérium. – 4. az üdvtörténet eseményei a →rózsafüzérben.”

A magyar szabályozásban mérföldkönek számító, a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvény cikk, a Csemegi-kódex³ az alábbiak szerint rendelkezik a meghatározott hivatást gyakorlók által követendő magatartási szabályok be nem tartása esetére:

„328. § Azon közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, szülész, nő, a ki valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető, és hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott, vagy reá bizott titkot, alapos ok nélkül másnak felfedez: vétséget követ el, s a sértett fél indítványára, három hónapig terjedhető fogházzal, és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A titok tiltott felfedezése

Ezen intézkedés kiterjed a fenn megjelölt személyek segédeire is.

329. § Nem tartozik az előbbi szakasz rendelkezése alá azon eset: ha a megjelölt személyek, a tudomásukra jutott vagy reájuk bizott titokról, a hatóságot köteleességükhöz képest értesítik, vagy ez által megkérdeztetvén, vagy mint tanúk kihallgattatván, azt a hatóság előtt felfedezik.”

A Csemegi-kódex a hivatali titok megsértését is szankcionálja:

„479. § Egy évig terjedhető államfogházzal büntetendő azon közhivatalnok; a ki hivatali állásában tudomására jött hivatalos tárgyalást, meghagyást, tudósítást, vagy pedig hivatalos

minőségében kezébe jött iratot, tudva, hogy tartalmuk hivatali titkot képez, akár az állam, akár magánosok ártalmára, másokkal közöl, vagy közzétesz.”

Elmondhatjuk a szabályozásról, hogy az adott korszakban világi foglalkozást végzők számára – azon kívül, hogy a megismert bizalmas információk titokban tartása már akkor is, erkölcsileg és etikailag is elvárt volt – a jogalkotó szankcionálhatta is a rendelkezések megszegőit.

A titok megtartása alapvető elvárás erkölcsi és etikai szempontból. A magánszemélyek között ennek erkölcsi, etikai szabályai íratlan szabályok, be nem tartásuk esetére a titok megtartását kérő személy és a társadalom rosszállásán kívül – amely ereje és jelentősége óriási – egyéb felelősségre vonásra nem kerül sor.

Hivatásokhoz, tevékenységekhez kapcsolódó titkok

Számos hivatás folytatásának kötelező eleme a titoktartás, ilyen például az orvosi titoktartás vagy az ügyvédi titoktartás. Azon kívül, hogy ez már szinte természetesnek tűnik mindenki számára, nem csupán erkölcsi és etikai kérdés, hogy egy hivatás űzője köteles megőrizni a páciense, ügyfele személyes adatait. Mindezek mellett egy adott szakmai kamara a hivatás műveléséhez szükséges elvárt magatartási részletszabályokat állapíthat meg és azok megszegése esetére szigorú szankciókat helyezhet kilátásba. A jogalkotó számára is jelentőséggel bír a titoktartással kapcsolatos kötelezettségek szabályozása, hogy érvényt szerezzen ezek betartására, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 223. §-ában rögzíti a magántitok megsértésének szankcióját.⁴

„(1) Aki a foglalkozásánál vagy közmegegyezésénél fogva tudomására jutott magántitkot alapos ok nélkül felfedi, vétség miatt elzárással büntetendő.

(2) A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény jelentős érdeksérelmet okoz.”

Az alábbiakban néhány titokfajtáról, -típusról teszünk említést.

Az orvosi titoktartás fogalma: az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény 3. § d) pont: orvosi titok: a gyógykezelés során az adatkezelő tudomására jutott egészségügyi és személyazonosító adat, továbbá a szükséges vagy folyamatban lévő, illetve befejezett gyógykezelésre vonatkozó, valamint a gyógykezeléssel kapcsolatban megismert egyéb adat.⁵

Az orvos köteles megőrizni a páciense egészségi állapotáról tudomására jutott adatokat. Ezen kötelezettség nem csupán egy adott kezelés időtartamára vonatkozik, hanem azt követően is.

A mai napig az orvostudomány etikai alapkövének tekinthető Hippocratis Jusjurandum, azaz a Hippokratészi eskü alábbi részlete az orvosi titoktartásra vonatkozik:

² <https://lexikon.katolikus.hu/lex-internet.html> Magyar Katolikus Lexikon, Pálos Könyvtár, internetes változat: Rác András és Pásztor Miklós. Letöltés időpontja: 2024. szeptember.

³ A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvény cikk (Csemegi-kódex)

⁴ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.

⁵ Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény.

„Amit kezelés közben látok vagy hallok – akár kezelésen kívül is a társadalmi érintkezésben – nem fogom kifecsegni, hanem titokként megőrzöm. Ha ezt az esküt megtartom és nem szegem meg, örvendhessek életem fogytáig tudományomnak, s az életnek, de ha eszküszegő leszek, történjék ennek el-lenkezője.”

Hippokratész egy ókori görög orvos volt, akit az orvostudomány atyjának szoktak nevezni, hiszen ő volt az, aki elsőként leírta az orvoslás elméleti és gyakorlati alapjait. Innentől kezdve csak a szükséges oktatásban részesülő világi személyek gyógyíthattak betegeket. A közhiedelemmel ellentétben a hippokratészi esküt nem ő írta, hanem az valószínűleg már néhány száz évvel korábban megszületett az akkor még orvosként dolgozó papok fogadalmaként.⁶

Kijelenthetjük, hogy az eskü létrejöttének fenti történeti előzménye rámutat arra, hogy már hosszú évszázadokkal ez előtt is, és azóta is elvitathatatlan jelentősége van az mind az orvosi, mind pedig a papi titoktartásnak.

Ügyvédi titok: az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény 9. § (1) Ügyvédi titoknak minősül minden olyan tény, információ és adat, amelyről az ügyvédi tevékenység gyakorlója e tevékenysége gyakorlása során szerzett tudomást.⁷

Az ügyvédi hivatás ugyancsak megköveteli a kiemelt figyelmet az ügyvéd tudomására jutott adatok megőrzésére. Bármely szakterületre is specializálódik egy ügyvéd, az ügyfél minden esetben a maga szempontjából bizalmas információkat ad át az őt képviselő számára, amely csakis bizalmi kapcsolat kialakítása esetén működhet.

Biztosítási titok: a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény 4. § (1) bekezdés 12. pontja szerint a biztosítási titok: minden olyan – minősített adatot nem tartalmazó –, a biztosító, a viszontbiztosító, a biztosításközvetítő rendelkezésére álló adat, amely a biztosító, a viszontbiztosító, a biztosításközvetítő ügyfeleinek – ideértve a károsultat is – személyi körülményeire, vagyoni helyzetére, illetve gazdálkodására vagy a biztosítóval, illetve a viszontbiztosítóval kötött szerződéseire vonatkozik;

Ugyanezen törvény 72. § (1) bekezdése kifejezetten rögzíti a titok megtartására való kötelezettséget: 72. § (1) A biztosító vagy a viszontbiztosító vezető állású személyei, egyéb vezetői, megbízottai valamint alkalmazottai munkaviszonyuk vagy megbízatásuk fennállása alatt és annak megszűnése után kötelesek a biztosítási titkot megtartani.⁸

Lényeges eleme a szabályozásnak, hogy a biztosító valamennyi alkalmazottjára kiterjeszti a titoktartási kötelezettséget, lényeges elemként rögzíti azt, hogy bármely vezető vagy beosztott munkavállaló munkaviszonyának megszűnését követően a titoktartási kötelezettség továbbra is fennáll.

Fizetési titok: az egyes fizetési szolgáltatókról 2013. évi CCXXXV. törvény.

59. § (1) Fizetési titok minden olyan, az egyes ügyfelekről a pénzforgalmi intézmény, elektronikuspénz-kibocsátó intézmény rendelkezésére álló tény, információ, megoldás vagy adat, amely ügyfél személyére, adataira, vagyoni helyzetére,

üzleti tevékenységére, gazdálkodására, tulajdonosi, üzleti kapcsolataira, valamint a pénzforgalmi intézmény, elektronikuspénz-kibocsátó intézmény által vezetett számlájának egyenlegére, forgalmára, továbbá a pénzforgalmi intézménnyel, elektronikuspénz-kibocsátó intézménnyel kötött szerződéseire vonatkozik.⁹

A fizetési titok körében utóbbi években nagy érdeklődésre tett szert a munkabérek nyilvánosságának, megismerhetőségének kérdése, amely rendkívül összetett témakörnek bizonyul. Alapvető érdekek ellentéte feszül egymásnak, az átláthatóság elve szemben áll a munkáltató üzleti titkával, így pro és kontra érvek egyaránt felsorolhatók a tárgykörben. Amennyiben a jövőben a kezdő munkabérek nyilvánosságát az álláskeresők számára kötelezően előíró szabályozás lép életbe, az munkavállalói szempontból előnyösnek tekinthető, hiszen már az álláshirdetés elolvasásakor ismert számára a várható munkabér, ugyanakkor az egymással konkuráló cégek is közelíthetik egymáshoz a az ajánlataikat. A cégek – egy-egy üzletág kivételével – ugyanakkor alapvetően üzleti titoknak tekintik mind a dolgozók, mind pedig az állásra jelentkezők számára kínált bérek mértékét, a fizetések kötelező nyilvánosságra hozatala így vélhetően egy ideig még várat magára.

Üzleti titok: ugyan léteznek formációk, amelyekben egy közös cél megvalósítása érdekében bizonyos cégek, felismerve azt, hogy együttműködésük keretében mindegyik közreműködő megosztja a másikkal azon tudását és tulajdonságát, amelyben a legjobb, általánosságban inkább az a jellemző, hogy egy adott gyártó vagy szolgáltató a maga által kidolgozott folyamatokat, eljárási rendeket üzleti titokként őrzi. Amennyiben az előbbiek szerinti esetleges kooperáció mégis létrejön, ezen megállapodások titkosak, a konkurens cégek elől féltve őrzött titkok.

Az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvény 1. §-a rögzíti az üzleti titok fogalmkörét: „(1) Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó, titkos – egészben, vagy elemeinek összességéeként nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető –, ennél fogva vagyoni értékkel bíró olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek a titokban tartása érdekében a titok jogosultja az adott helyzetben általában elvárható magatartást tanúsítja. (2) Védett ismeret (know-how) az üzleti titoknak minősülő, azonosításra alkalmas módon rögzített, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, megoldás, tapasztalat vagy ezek összeállítása.”

Az üzleti titok és az információszabadság kollíziójával kapcsolatban kialakított álláspontját a Hatóság a NAIH/2016/1911/V számon kiadott ajánlásában foglalta össze. Eszerint egy, a piaci verseny keretei között működő gazdasági társaság számára az üzleti titoknak minősülő tények, információk, megoldások vagy adatok, amelyekre vállalati, gazdasági terveit, stratégiáját építi, nagy jelentőséggel bírnak, hiszen ezen információkra alapozva hozza meg döntéseit, melyek biztosítják a piacon elfoglalt helyét, így az ilyen információk nyilvánosságra kerülése a piacról való kiszorulását eredményezheti.¹⁰

6 <https://lexiq.hu/hippokrateszi-esku> (letöltés időpontja: 2024. szeptember).

7 Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény.

8 A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény.

9 Az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. törvény.

10 Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, Ügyszám: NAIH-4864-13/2022.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság fenti állásfoglalása megerősíti, hogy az üzleti életben is nagy jelentősége van a tudás és az információ titokban tartásának és jogi szabályozásának.

Gyónási titok: a papi hivatás sem nélkülözheti a titok megtartására való kötelezettséget, amely a gyónási titok megtartásában testesedik meg.

Ujhelyi Dóra írásában Rev. Dr. habil. Artner Péter, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézetének büntető- és liturgikus jog tanára gondolatait gyűjtötte össze, amely kifejezetten a jog oldaláról mutatja be a gyónási titkot.¹¹

Az Egyházi Törvénykönyv¹² 983. kánonja 1. §-ának megfogalmazása szerint „A gyónási titok sérthetetlen; ezért tilos a gyóntatónak a gyónót szóval vagy bármilyen más módon, bármi okból, akár csak részben is elárulnia.” A törvény szövege itt a „nefas est” „tilos” szót használja, ami a legszigorúbb tiltást jelenti az Egyházi Törvénykönyvben.

Speciális szabályként jelenik itt meg az, hogy a gyónási titok alól felmentés nem adható, még a gyónó sem adhat felmentést. Ha a gyónó mégis azt szeretné, hogy a gyóntató elmondja azt, amit a gyónásban neki elmondott, akkor mondja el ugyanazt gyónáson kívül, és akkor már nem köti a gyóntatót a gyónási titok.

A titoktartási kötelezettségek lényeges visszatérő közös vonása, hogy az előzőekben részletezett titoktartási kötelezettségek esetében, hogy nem csupán egy adott ügylet vagy mozzanat erejéig tart ez a kötelezettség, hanem azt követően is.

Levéltitok: említést érdemel az ugyancsak régi gyökerekre visszanyúló levéltitok is. A Csemegi-kódex is rendelkezik a postai küldemények kézbesítési szabályainak megszegése esetén kiszabható szankciókról.¹³

„200. § Azon postahivatalnok vagy szolgál, ki a postára adott levelet vagy csomagot, a törvényben meghatározott eseteken kívül felbontja, visszatartja, vagy megsemmisíti, vagy másnak ily cselekményt megenged, vagy ahhoz segédkezett nyujt: a levéltitok megsértésének vétségét követi el, és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

201. § Azon távirtdahivatalnok vagy szolgál, ki a távirddára bizott sürgönyt meghamisítja, törvényellenesen felbontja, visszatartja vagy megsemmisíti, vagy annak tartalmát jogtalanul mással közli, vagy másnak ilyenmü cselekményt megenged, vagy ahhoz segédkezett nyujt: a távirddai titok megsértésének vétségét követi el, és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

327. § A ki másnak szóló levelet, lepecsételt iratot vagy távsürgönyt, tudva jogositlanul felbont; úgyszintén a ki másnak szóló, – habár be nem pecsételt levél vagy távsürgöny birtokába helyezi magát a végett, hogy annak tartalmát megtudja, vagy azt hasonló célból másnak jogtalanul átadja: vétséget követ el, és nyolcz napig terjedhető fogházzal, és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

11 <https://777blog.hu/2024/05/10/a-gyonasai-titok-alol-meg-a-gyonom-sem-adhat-felmentest-artner-peter-atya/> Letöltés időpontja: 2024. szeptember.

12 CODEX IURIS CANONICI AZ EGYHÁZI TÖRVÉNYKÖNYV.

13 A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvény cikk (Csemegi-kódex).

A ki pedig a fentebbi módon tudomására jutott titkot közlésezi, vagy azt a levél, távirat vagy távsürgöny küldőjének vagy a címzettnek károsítására használja fel: három hónapig terjedhető fogházzal és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg.”

Megfigyelhető, hogy a jogalkotó különválasztja a hivatalnok jogsértő magatartását (200. és 201. §) a magánszemély által elkövetett levéltitok sértéstől (327. §), és a hivatása gyakorlása közben elkövetett cselekményt súlyosabban rendeli büntetni.

A levéltitokra vonatkozó szabályozás a további büntető törvénykönyvekben is megmaradt. A jelenleg hatályos szabályozás korunk technikai fejlődéséhez igazodva az elektronikus hírközlő hálózat – ideértve az információs rendszert is – útján másnak továbbított közleményt kifürkészését is büntetni rendeli, meghagyva a hagyományos küldeményre vonatkozó szabályokat is.

„A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 224. § (1) Aki a) másnak közlést tartalmazó zárt küldeményét megsemmisíti, a tartalmának megismerése végett felbontja, megszerzi, vagy ilyen célból illetéktelen személynek átadja, illetve b) * elektronikus hírközlő hálózat – ideértve az információs rendszert is – útján másnak továbbított közleményt kifürkész, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt elzárással büntetendő.”¹⁴

Fontos megjegyeznünk, hogy a fenti szakterületi titokdefiníciók felsorolása az adott tevékenységhez kapcsolódó titoktartási kötelezettség fő szabályait említik, ezek mellett vannak olyan kivételeket rögzítő további részletszabályok, amelyek meghatározott feltételek fennállása esetén (például bűnüldözési érdekből) részben vagy teljesen mentesítést adnak a titoktartási kötelezettség alól, jogszabályban rögzített hatóság engedélyével.

Az előbbieken említett, közel sem teljeskörűen felsorolt egyes titok típusok önmagukban is képezhetnék egy-egy tanulmány tárgyát, azonban részletesebb kifejtésük túlmutat jelen írás keretein.

Titokfogalmak

A titok fogalmát számos jogtudós és szaktekintély megfogalmazta már. A magyar büntetőjogi források közül elsőként Angyal Pál büntetőjogász nevéhez köthetjük a titok fogalmának körülírását.¹⁵ Könyvében a tágabb értelemben és a szorosabb értelemben vett titok definícióját is górcső alá vette. „Tágabb értelemben titok, rés arcana mindaz a valóság (tünemény, jelenség vagy képzet), mely az emberek ismeretkörén kívül esik s melynek ismeretéhez az ember értelmének gyengesége s érzékszerveink tökéletlensége miatt hozzá nem férhet.”

A szerző hozzáteszi, hogy a fenti fogalom meghatározás tulajdonképpen mellőzhető is lenne, jelentősége ugyanakkor abban rejlik, hogy ezáltal összevethetővé válik a jogi szem-

14 Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 224. §.

15 ANGYAL Pál: A titok védelme anyagi és alaki büntetőjogunkban. Athenaeum, 1908. 10–11.

pontból releváns szorosabb értelemben vett titok fogalmára. „Szorosabb értelemben vett titok – secretum – mindaz a bárki által megismerhető, de tényleg csak egy vagy korlátozott számú egyén tudatkörében létező és harmadik személyek elől elzáró oly valóság (tünemény, jelenség, képzet, érzélem, gondolat stb. s mindezek megtestesítői), melyre vonatkozólag bizonyos méltánylandó érdek azt kívánja, hogy az mások ismeretkörébe ne jusson.”¹⁶

Pajcsics József Szemelvények a titokvédelem hazai szabályozásának történetéből című írásában Angyal Pál definíciójának értelmezéseként azt fejt ki, hogy a titok objektív és szubjektív tényezőből áll. Egyrészt valamely közölhető jelenségből, amelyet el lehet vonni mások ismerete elől (objektív elem), másrészt arra irányított akaratból, hogy ilyen jelenséget más meg ne ismerjen (szubjektív elem). Mindkét elem elengedhetetlen ismérve a fogalomnak, amelynek megléte nélkül titokról (secretum) nem beszélhetünk. A titok elleni támadás mindig a rejtve maradás ellen irányul.¹⁷

Jelen sorok közzétételének időpontjáig a legátfogóbb – egyben hiánypótló – titokfogalom meghatározás Gál István László tollából olvasható, melyben a szerző a titok önálló definícióját alkotta meg az alábbiak szerint:¹⁸

„A titok a legtágabb értelemben az emberi természetben rejlő, az emberré válás folyamatának egy adott minőségi fokán megjelenő kategória. Titok mindaz, amelyről kizárólag egy meghatározott számú ember tud, és amelynek meghatározott ideig történő titokban maradása – értéktartalmától függetlenül – egy vagy több ember vagy a társadalom érdekében áll, és a titokban tartás érdekében a titok birtokosa a megfelelő intézkedéseket megtette. Ha a jog által is védett titokkal kapcsolatos titoktartást egyfajta speciális jogviszonyként vizsgáljuk, akkor vele kapcsolatban a következő megállapításokat tehetjük:

- mindig emberek között fennálló;
- abszolút szerkezetű jogviszony (mindenki köteles tőrni, hogy a titokgazda csak azzal ossza meg a titkot, akivel szeretné);
- mindig meghatározott időkereten belül létezik;
- a tárgy valamilyen értéket magában rejtő információ, amely jogi védelmet is igényel és egyben érdemel; valamint
- ennek az információnak az elvesztése, megsemmisülése, nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személy számára történő hozzáférhetővé tétele különböző jogágak által szabályozott jogkövetkezményeket von maga után.”

Az adatok védelme szabályozási módszerét folyamatosan igazítani szükséges az aktuális folyamatokhoz.

Az eddigi általános, szakspecifikus és elméleti szempontú előzményeket követően, a titoktartás általános és közéleti jelentőségének bemutatására kísérletet tevő eddigi gondolatokat követően kétség sem lehet afelől, hogy az állam és különböző szervezeti egységeinek is alapvető érdeke fűződik ahhoz, hogy bizonyos információk, adatok esetében, indokolt érdekből biztosítsa ezen információk meghatározott ideig történő titokban

tartását, az erre irányuló szabályozás rendelkezéseinek betartása mellett.

Egy jogállamban az állampolgárok részéről alapvető elvárás a közügyek átláthatósága, az állam működésének mindenki számára történő megismerhetősége. Az átláthatóság követelményének elve ugyanakkor bizonyos esetekben szükségszerűen alárendeltté válik, amikor az állam valamely szerve valamely méltányolható és indokolt okból bizonyos információk elérhetőségét korlátozza, és meghatározott ideig azok hozzáférhetőségét nem teszi lehetővé. Bizonyos, kizárólag szűk körben való megismerhetőségéhez nemzetbiztonsági, nemzetgazdasági érdekek fűződnek, melyekhez a korlátozott hozzáférés létjogosultsága vitathatatlan. Valamely adat meghatározott szintű védelme fogalmilag egybeesik azzal, hogy csupán azon szűk kör számára maradhatnak ismertek, akik törvény által szabályozott feltételekkel jogosultak az adatot megvédeni, vagyis mások előtti megismerését megakadályozni.

A már korábban hivatkozott, a Csemegi-kódex 479. §-ában a hivatali titok megsértésére vonatkozó rendelkezést a magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről szóló 1940. évi XVIII. törvénycikk 4. §-a helyezte hatályon kívül és az alábbi, lényegesen bővebb tartalmú rendelkezést léptette hatályba:¹⁹

„Vétséget követ el és öt évig terjedhető fogházzal büntendő, aki közhivatalnoki állásánál (3. §), hivatalos megbízásánál vagy a hatósággal fennálló szolgálati vagy szerződéses viszonyánál fogva birtokába vagy tudomására jutott hivatali titok nyilvánosságra hoz, illetéktelen személlyel közöl, illetéktelen személynek más módon hozzáférhetővé tesz vagy saját céljára felhasználja.

Az első bekezdésben meghatározott büntetés alá esik az is, aki hivatali titoknak jogosulatlanul birtokába helyezkedik vagy az ily módon megszerzett hivatali titkot mással közli, közléstesi vagy saját céljára felhasználja.

Hivatali titoknak kell tekinteni mindazt, amit jogszabály, fennálló gyakorlat, szolgálati szabályzat, ügyrend, a hivatali felsőbbség utasítása hivatali titoknak nyilvánít, vagy enélkül is mindazt, amiről a cselekmény elkövetője tudta vagy tudhatta, hogy annak az első vagy második bekezdésben meghatározott megszerzésével, közlésével vagy felhasználásával közérdeket vagy jogos magánérdeket sért.

Hivatali titoknak kell tekinteni az állam, a törvényhatóság, a község intézetének, közintézményének, közművének vagy üzemének üzleti vagy üzemi titkát is.”

Megfigyelhető, hogy a módosított szakasz jelentősen felemeli a kiszabható büntetés felső határát, illetve részletesebben meghatározza a hivatali titoksértés elkövetési magatartásait.

Az államtitok és a hivatali titok büntetőjogi védelméről szóló 1951. évi 21. törvényerejű rendelet minden eddigénél részletesebben szabályozza az államtitok és a hivatali titok fogalmát és azok megsértésének szankcióit. Ennek indokait az akkori világrend feszült politikai érdekellentéteiben találhatjuk meg.²⁰

A rendelet részletszabályokat tartalmazó 1–9. §-ait a Büntető Törvénykönyv hatálybalépéséről, végrehajtásáról és egyes szabálysértésekről szóló 1962. évi 10. törvényerejű rendelet

16 Uo. 13.

17 PAJCSICS JÓZSEF: Szemelvények a titokvédelem hazai szabályozásának történetéből. *Belügyi Szemle*, 7–8. sz. (1995.) 38.

18 GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ: *A magyar állam titkainak büntetőjogi védelme*. Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021.

19 A magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről szóló 1940. évi XVIII. törvénycikk.

20 Az államtitok és a hivatali titok büntetőjogi védelméről szóló 1951. évi 21. törvényerejű rendelet.

helyezte hatályon kívül, a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény hatálybalépésekor. Érdekesként jegyezhető meg, hogy az 1951. évi 21. törvényerejű rendelet preambuluma hatályban maradt egészen az 1960 előtt kibocsátott jogszabályok rendezéséről szóló 1987. évi XII. törvény általi hatályon kívül helyezéséig.^{21, 22}

Az államtitoknak tekintendő adatok megállapításáról szóló 9/1955. (II. 15.) MT rendelet az 1951. évi 21. törvényerejű rendelet alapján az államtitoknak tekintendő okmány, terv, vázlat, rajz, modell, minta stb. (továbbiakban: adat) alábbi jegyzékét állapítja meg.²³ Fejezetekben csoportosítva ezek: I. Az ország védelmére és biztonságára vonatkozó adatok, II. Gazdasági jellegű adatok, valamint III. Egyéb jellegű adatok. Utóbbi a Magyar Népköztársaságnak külföldi államokkal folytatott tárgyalásairól, kapcsolatairól, megállapodásairól, valamint a külpolitika és külkereskedelem terén tett intézkedéseiről szóló adatok, nyilvánosságra hozatalukig, az állami rejtjel és rejtjelezett levelezés tartalma, valamint a törvénytervezetek, elnöki tanácsi és minisztertanácsi előterjesztések, a törvények, rendeletek, illetve határozatok nyilvános megjelenésükig. Ezen rendeletet az államtitoknak tekintendő adatok megállapításáról szóló 9/1955. (II. 15.) MT rendelet módosításáról szóló 34/1957. (VI. 16.) Korm. rendelet módosította.

Az államtitoknak tekintendő adatokról szóló 31/1963. Korm. rendelet, az államtitok és a szolgálati titok védelméről szóló 14/1971. Korm. rendelet, valamint 1987. évi 5. törvényerejű rendelet [az államtitokról és a szolgálati titokról, egységes szerkezetben a végrehajtására kiadott 17/1987. (VI. 9.) MT rendelettel] rendelkezései az adott kor politikai viszonyaihoz igazították a részletszabályokat.

Az 1961. évi V. törvény már külön szakaszokat szentel az államtitoksértés és a szolgálati titok-sértés elkövetési magatartására és szankcionálásának szabályozására, valamint külön pontban szerepel az államtitoksértés feljelentésének elmulasztása is (160., 161. és 162. §).²⁴

Mérföldkönek tekinthető az állam titkos adatainak védelmének törvényi szintű szabályozásában a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 147. §-a:²⁵ „(1) Aki idegen hatalom vagy idegen szervezet részére Magyarország ellen hír-

szelő tevékenységet végez, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott kémkedést szigorúan titkos minősítésű nemzeti adat vagy nemzetközi szerződésben e minősítésű adatnak megfelelően külföldi minősített adat kiszolgáltatásával követi el, öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki kémkedésre irányuló előkészületet követ el, büntetett miatt öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Nem büntethető a hírszerző tevékenységre ajánlkozás vagy vállalkozás miatt, aki – mielőtt egyéb hírszerző tevékenységet fejtett volna ki – az ajánlkozását vagy vállalkozását a hatóságoknak bejelenti, és a külföldi kapcsolatát teljesen feltárja.”

A törvény értelmező rendelkezései között található 224. § alapján szigorúan titkos és titkos minősítésű adattal, bizalmas minősítésű adattal, valamint korlátozott terjesztésű minősítésű adattal visszaélés miatt büntetőeljárásnak csak a minősített adat védelméről szóló törvényben az adott adatfajta minősítésére jogosult szerv vagy személy feljelentése alapján van helye.²⁶ Ezen rendelkezést az 1987. évi 5. tvr. hatályon kívül helyezte.

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény új alapokra helyezte a szabályozást, a XLIII. fejezet Tiltott adat-szerzés alfejezet 422. §-ában rendelkezik a személyes adat, magántitok, gazdasági titok vagy üzleti titok jogosulatlan megismerésére irányuló elkövetői magatartásokról és az szankcióiról.²⁷

Ugyancsak jelentős lépés a magyar szabályozásban az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény megjelenése, valamint a ma is hatályos, a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény, melyek elemzése egy tanulmány önálló tárgyát képezheti.

Konklúzió

Zárószóként megállapíthatjuk, hogy egyes információk titokban tartása mind a magánéletben, mind bizonyos foglalkozás és hivatások, mind pedig a gazdasági és politikai értelemben létfontosságú, ezért szükség van az azokat védő szabályozás folyamatos nyomon követésére és az adott gazdasági, politika és napjainkban egyre gyorsabban fejlődő technológiai viszonyokhoz, körülményekhez igazítani.

21 A Büntető Törvénykönyv hatálybalépéséről, végrehajtásáról és egyes szabálysértésekről szóló 1962. évi 10. törvényerejű rendelet melléklete.

22 Az 1960 előtt kibocsátott jogszabályok rendezéséről szóló 1987. évi XII. törvény 1. számú melléklete.

23 Az államtitoknak tekintendő adatok megállapításáról szóló 9/1955. (II. 15.) MT rendelet.

24 1961. évi V. törvény.

25 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 147. §.

26 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 224. §.

27 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 422. §.